

Alan Mandal

Uniwersytet Śląski, Wydział Nauk o Ziemi, ul. Będzińska 60, 41-200 Sosnowiec

FUNKCJE MIAST I ICH SUBIEKTYWNA PERCEPCJA (NA PRZYKŁADZIE REGIONU ŚLĄSKIEGO)

Манда́л А. **Функции городов и их субъективное восприятие: на примере Силезского региона.** В статье представлены исследования, касающиеся субъективного восприятия функций городов. Исследования проводились нарративным методом среди студентов Силезского воеводства. На основании полученных высказываний были выделены 22 функции, которые может выполнять город для человека. Оказалось, что чаще всего город считают: местом проживания, местом обучения и работы, местом для встреч, развлечений и культурных событий. Были отмечены также функции, связанные с чувством тождественности человека и чувством привязанности к месту. Город рассматривается, как малая родина, семейный дом, место на Земле, место развития, место воспитания и обучения, взросления и выхода в мир. Указывались также негативные функции города, связанные с социальной изоляцией, бедностью и безработицей. Довольно часто город воспринимался, как не имеющий каких-либо функций.

Mandal A. **The functions of cities and their subjective perception: case study of Silesia district.** The article presents research on the subjective perception of city functions. The research has been conducted among students from the voivodship (province) of Silesia by employing the narrative method. Based on the submitted answers, 22 functions which the city can serve with respect to human needs have been identified. It followed from the answers that the city is predominantly viewed as: a place to live, study and work as well as a place for meetings, entertainment and cultural events. The answers also indicated functions related to a sense of identity and attachment to a particular place. The city was perceived as: a "little home-land", the family home, place on Earth, a place for development, upbringing, growing up and going out into the world. The negative functions of the city related to social exclusion, poverty and unemployment were also indicated. Often the city was perceived as having no function at all.

Słowa kluczowe: funkcje miast, percepcja miast, geografia humanistyczna

Zarys treści

W artykule przedstawiono badania dotyczące subiektywnej percepcji funkcji miast. Badania zrealizowano metodą narracyjną pośród studentów z obszaru województwa śląskiego. Na podstawie uzyskanych wypowiedzi wyodrębniono 22 funkcje, jakie może pełnić dla człowieka miasto. Okazało się, że miasto najczęściej było postrzegane jako: miejsce zamieszkania, miejsce nauki i pracy, miejsce spotkań, rozrywek i wydarzeń kulturalnych. Wskazywano także na funkcje związane z poczuciem tożsamości oraz z poczuciem przywiązania do miejsca. Miasto było postrzegane jako: mała ojczyzna, dom rodzinny, miejsce na Ziemi, miejsce rozwoju, miejsce wychowania, dorastania i wychodzenia w świat. Wskazywane były również negatywne funkcje miasta związane z wykluczeniem społecznym, biedą, bezrobociem. Nierzadko miasto było postrzegane jako nie mające żadnych funkcji.

WPROWADZENIE

Pojęcie funkcji do geografii osadnictwa wprowadził w 1891 r. Friedrich Ratzel. Niemiecki geograf przyrównał wówczas miasto do żywego organu: do części organizmu, dla którego odgrywa ono określoną rolę i spełnia konkretną funkcję. Jak zauważa A. SULIBORSKI (2010), mimo upływu od tego czasu aż 120 lat, współcześni geografowie używają terminu „funkcja” w różnym znaczeniu i kontekście przedmiotowym. Są to ujęcia funkcji miasta jako:

1. refleksji poznawczej (metafory) – funkcja miasta w tym kontekście jest efektem refleksji podmiotu (obserwatora, badacza) dotyczącej rzeczywistości miejskiej i zależna jest ona od branych pod uwagę przez autora kryteriów; często ma charakter intuicyjny oraz stanowi pewną formę przeżycia, wynikającą z zespolenia form materialnych i społecznych, a także z swoistej atmosfery miasta;

2. rodzaju działalności jego mieszkańców (struktury społeczno-zawodowej) – pojęcie funkcji zakłada, że każdy rodzaj wykonywanej przez mieszkańców pracy świadczy o funkcjach miasta, odnosi się do całokształtu życia społeczno-zawodowego miasta, dominująca wśród mieszkańców profesja stanowi o najważniejszej funkcji miasta;
3. cechy przedmiotu lub miejsca (rzeczy, elementu) – funkcja w tym ujęciu jest cechą odnoszącą się do materialnej formy przestrzeni miejskiej, przeznaczenia i użytkowania przedmiotu i miejsca, np. budynek mieszkalny – spełnia funkcję mieszkaniową, ziemia użytkowana rolniczo – funkcję rolniczą, obszar zagospodarowany na cele przemysłowe – funkcję przemysłową;
4. rodzaju istniejących w nim miejsc pracy (funkcji działań miejskich) – funkcja identyfikuje się ze strukturą zatrudnienia wynikającą z istniejących w mieście miejsc pracy, a nie ze strukturą zatrudnienia jego mieszkańców; funkcja miasta traktowana jest jako struktura gospodarcza (ekonomiczna), która składa się z różnego rodzaju instytucji (przedsiębiorstw) wytwarzających dobra materialne i usługi;
5. skupiska miejsc pracy lub miejsc zamieszkania – funkcja definiowana w ten sposób opisuje miasta jako miejsce koncentracji dwóch podstawowych elementów zagospodarowania miejskiego (zabudowy mieszkaniowej i zakładów pracy); określa miasto jako miejsce pełniące funkcję miejsca pracy lub miejsca zamieszkania, wynikające z stosunku między liczbą miejsc pracy w danym mieście, a liczbą mieszkańców tego miasta;
6. relacji (ujęcie strukturalno-funkcjonalne) – funkcja badanego miasta w tym znaczeniu odnosi się do konkretnego systemu osadniczego, w którego skład to miasto wchodzi (określa funkcję jakie w nim pełni) i zależna jest od funkcji innych tworzących go miast.

Przedstawione interpretacje pojęcia „funkcja miasta” odwołują się do istniejących w nauce koncepcji teoretycznych lub wynikają wprost ze stosowanych metod badania miast (SULIBORSKI, 2006). W polskich badaniach osadniczych najczęściej nawiązywano do dwu klasycznych teorii funkcjonalnych: teorii ośrodków centralnych i teorii bazy ekonomicznej miast. Na ich założeniach opierają się ujęcia funkcji miasta jako relacji (ujęcie strukturalno-funkcjonalne) oraz funkcji miast jako rodzaju działalności jego mieszkańców. Teoria bazy ekonomicznej miasta była również podstawą stworzenia koncepcji instytucjonalnego zorganizowania miasta (SZAJNOWSKA-WYSOCKA, 1995), która implikuje pojmowanie funkcji miasta jako rodzaju istniejących w nim miejsc pracy. Znaczna liczba prac w geografii osadnictwa dotyczy

ponadto analizy funkcji miasta jako cechy przedmiotu lub miejsca (rzeczy, elementu): bazują one na badaniach nad użytkowaniem ziemi, morfologią i strukturą funkcjonalno-przestrzenną miast. Z kolei rozumienie funkcji miasta jako skupiska miejsc pracy lub miejsc zamieszkania jest konsekwencją badań nad strukturą i przemianami systemów osadniczych, przeprowadzonych przez M. JERCZYŃSKIEGO (1977) oraz odniesieniem do tematyki miast satelitarnych.

Wszystkie wyżej wymienione badania i koncepcje teoretyczne odnoszą się do pojęcia funkcji jedynie o treściach ekonomicznych (formy zagospodarowania, instytucji, działalności), które określają ich lokalizację i znaczenie społeczno-gospodarcze w systemie osadniczym i miejskim. Brak w nich natomiast relacji człowieka z otoczeniem, czyli podejścia humanistycznego (SULIBORSKI, 2006). Od lat 80. XX wieku w polskiej geografii obserwuje się rozwój badań z zakresu geografii humanistycznej, efektem czego są prace, w których funkcje miast pojmowane są w ujęciu refleksji poznawczej (metafory) (DOMAŃSKI, LIBURA, 1986; BARTNICKA, 1989; JĘDRZEJCZYK, 2004). Ponadto powstają próby koncepcji łączących podejście strukturalno-funkcjonalne z humanistycznym. Są to:

1. koncepcja realistycznego ujęcia dualizmu zjawisk osadniczych (MAIK, 1988) zakładająca, że struktura opisu i wyjaśnienia zjawisk osadniczych powinna być rozpatrywana wielopoziomowo: na poziomie jednostkowym i ponadjednostkowym; na poziomie zjawisk jednostkowych wyjaśnienie powinno być oparte na interpretacji humanistycznej, czyli wszelkie działalności społeczno-gospodarcze należy rozpatrywać w kategorii podstawowych potrzeb człowieka; funkcja jako podstawowa kategoria pojęciowa oraz wyjaśnienie funkcjonalne ma być natomiast adekwatne jedynie do poziomu ponadjednostkowego.
2. koncepcja funkcji miejsca (SULIBORSKI, 2001, 2003, 2010), gdzie funkcje miasta (miejsca) są ujmowane jako społeczna rola, polegająca na zaspokojeniu pewnej części potrzeb indywidualnych i społecznych; akcentuje się społeczno-kulturowy charakter funkcji, prowadzący od ujęcia funkcji jako działalności społeczno-gospodarczej do ujęcia funkcji miejsca, wynikającej zarówno z tych działalności, jak i ze społecznych interpretacji form materialnych; szczególnie ważna jest społeczna percepcja i interpretacja form materialnych, czyli to czym dla człowieka jest miasto i jakie funkcję dla niego spełnia.

Niniejszy artykuł nawiązuje do podejścia humanistycznego w badaniach nad funkcjami miast, do ujęcia funkcji miast jako refleksji poznawczej (meta-

fory). Celem przeprowadzonych badań jest próba odpowiedzi na pytanie: jakie mogą być funkcje miasta w subiektywnych odczuciach ich mieszkańców? jaka może być różnorodność refleksji mieszkańców na temat rzeczywistości miejskiej i według jakich kryteriów może być postrzegana?

METODA BADAWCZA

Badania zrealizowano na 228-osobowej grupie studentów. Wiek osób badanych zawierał się w przedziale 19–49 lat. Byli to studenci z Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach oraz z Wyższej Szkoły Bankowej w Chorzowie. Przeprowadzone badanie zrealizowano metodą badania jakościowego. Badani proszeni byli o narrację, czyli odpowiedź na pytanie: „Jakie funkcje pełni Twoje miasto?”. Nie limitowano długości ani czasu udzielania wypowiedzi. Udział w badaniu był dobrowolny.

REZULTATY

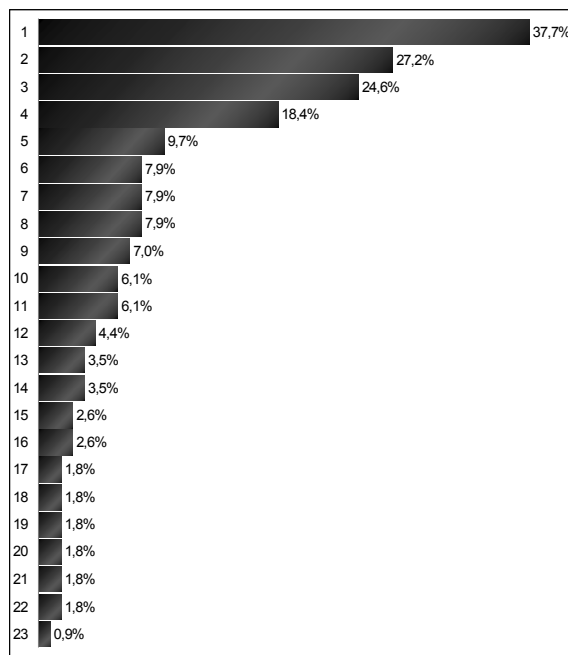
Analiza treściowa wypowiedzi badanych osób wskazuje, że miasto pełni dla nich wiele różnych funkcji. Przeprowadzone badania pozwoliły na wyróżnienie następujących 22 subiektywnie odczuwanych funkcji miasta:

1. Miasto jako miejsce na Ziemi – miasto jest rozumiane jako określone miejsce w przestrzeni, jako miejsce na Ziemi. Były to wypowiedzi, np.: „*Miasto to pewne miejsce na Ziemi, do którego wracamy, bo jest tam nasz dom, praca i rodzina*” (kobieta, 42 lata – Chorzów)”.
2. Miasto jako mała ojczyzna – miasto jest widziane jako mała ojczyzna, gdzie akcentowany jest lokalny patriotyzm. Były to wypowiedzi, np.: „*Miasto, w którym mieszkam jest czymś na wskroś małej ojczyzny (z psychicznego punktu widzenia), w której czuję się dobrze i w miarę bezpiecznie. Wynika to z faktu, iż tu się wychowałem i dobrze znam moje otoczenie i ludzi w nim mieszkających*” (mężczyzna, 24 lata – Bytom)”, „*znaczenie mojego miasta jest bardzo duże – lokalny patriotyzm*” (mężczyzna, 32 lata – Sławków), „*to miejsce moich wspomnień i pielęgnowania tradycji*” (kobieta, 37 lat – Bytom).
3. Miasto jako miejsce pochodzenia – miasto pełni funkcję miejsca, skąd się pochodzi, miejsca zamieszkiwania rodziny od wielu pokoleń, miasta rodzinnego. Ilustrują to następujące wypowiedzi: „*Jest to moje miasto rodzinne, w nim urodzili się moi przodkowie, ja i mój syn. Spełnia funkcję sentymentalną, utożsamiam się z historią miasta, na przykładzie historii miasta analizowałam życie mojej rodziny, ich losy oraz wybory, których dokonali*” (kobieta, 42 lata – Chorzów)”, „*jest miejscem zamieszkania, gdzie żyję prawie całe moje życie. Jest miejscem, gdzie żyli i pochowani są moi przodkowie, oraz miejscem, gdzie można żyć*” (mężczyzna, 23 lata – Chorzów). Ta funkcja miasta może przeważać nad innymi, kiedy osoba stwierdza, że miasto to „*funkcja głównie sentymentalna, chociaż na obecnym poziomie nie zapewnia mi dostępu do wykształcenia, pracy, perspektyw, spędzania wolnego czasu*” (kobieta, 21 lat – Bytom).
4. Miasto jako miejsce urodzenia – miasto jest postrzegane jako bardzo ważny element biografii badanych, jako miejsce ich urodzenia. Osoby badane podkreślały, że miasto: „*jest miejscem mojego urodzenia*” (kobieta, 19 lat – Zabrze). Studenci, wskazując na tę funkcję miasta, pisali również, że funkcja ta jest dla nich dominująca, np. „*największe znaczenie ma, ponieważ się w nim urodziłam*” (kobieta, 21 lat – Racibórz). Inne osoby – przeciwnie, wskazując na funkcje miasta podkreślały to, że miasto, w którym obecnie mieszkają nie jest ich miejscem urodzenia, np. „*nie urodziłam się tam, więc nie ma dla mnie szczególnego znaczenia*” (kobieta, 21 lat – Świerklaniec).
5. Miasto jako dom – miasto jest postrzegane jako własny dom, jako miejsce, w którym się żyje, do którego się wraca, miejsce, w którym można odpocząć, wyciszyć się. Badani pisali o mieście: „*moje miasto jest moim domem, miejscem, w którym żyję*” (kobieta, 21 lat – Rybnik), „*jest dla mnie ostoją, domem*” (kobieta, 22 lata – Częstochowa), „*jest domem do którego wracam*” (kobieta, 21 lat – Gliwice), „*jest moim miejscem, gdzie mogę wracać, daje mi spokój, poczucie wyciszenia*” (kobieta, 31 lat – Cieszyn). Niektórzy badani, doceniając funkcję miasta jako domu, w swoich wypowiedziach wskazywali, że w ich mieście brakuje im poczucia zadowolenia, pisząc np. „*mieszkam tu od niedawna, więc nie zdążyłam się zadowozić, wolę nadal Katowice, w których dotąd mieszkałam, bo czuję się katowiczanką*” (kobieta, 30 lat – Chorzów).
6. Miasto jako miejsce przywiązania – miasto jest oceniane jako miejsce, z którym człowiek czuje się związany. Były to wypowiedzi, np.: „*mieszkam w nim od dzieciństwa, więc jestem do niego przywiązana*” (kobieta, 21 lat – Racibórz), „*kocham Gliwice*” (mężczyzna, 23 lata – Gliwice, Os. Obrońców Pokoju). Także brak przywiązania do miasta jest postrzegany jako istotny w subiektywnych ocenach funkcji miasta, np. „*nie czuję przywiązania do miasta*” (kobieta, 19 lat – Będzin)”.
7. Miasto jako składnik tożsamości – miasto jest postrzegane jako miejsce, z którym jednostka się identyfikuje, jako element składowy jej tożsamości. Po-

- jawiły się tu to wypowiedzi typu *„jest elementem mojej tożsamości. Przedkładam to miasto ponad inne i bronię go, gdy ktoś je krytykuje”* (mężczyzna, 23 lata – Gliwice), *„jest miejscem, z którym się identyfikuję”* (kobieta, 19 lat – Katowice). Związane jest to z poczuciem przynależności, np.: *„daje mi poczucie przynależności do miejsca”* (kobieta, 19 lat – Zawiercie), *„daje mi przynależność kulturową”* (kobieta, 21 lat – Jaworzno), *„pełni funkcję przynależności do miejsca, łączą mnie z tym miastem wspomnienia i dzieciństwo całej”* (kobieta, 19 lat – Katowice). Poczucie braku związku z miastem, nieutożsamianie się z nim także było wskazywane jako ważny aspekt funkcji miast dla niektórych badanych osób, np.: *„moje miasto jest dla mnie wyłącznie miejscem czasowym, z którym się nie utożsamiam”* (kobieta, 22 lat – Katowice).
8. Miasto jako miejsce dorastania – miasto jest postrzegane jako miejsce, gdzie się dorastało, gdzie się chodziło do szkoły, gdzie odebrało się określone wychowanie, np.: *„jest miejscem, w którym dorastałam, kojarzy mi się z czasem bez troski i zabawy”* (kobieta, 31 lat – Cieszyn). Miasto jest widziane jako miejsce własnego dorastania oraz miejsce dorastania kolejnych pokoleń: własnych dzieci. Były to wypowiedzi typu: *„to miejsce, gdzie wychowuję dziecko i chcę w tym mieście postać je do przedszkola i szkoły”* (kobieta, 31 lat – Bytom), *„jest miejscem socjalizacji mojego 5-letniego syna, który w tym mieście uczęszcza do przedszkola”* (kobieta, 37 lat – Bytom).
 9. Miasto jako miejsce rozwoju – miasto jest oceniane jako miejsce, w którym człowiek się rozwija, które stwarza ku temu liczne możliwości. Były to wypowiedzi, np.: *„jest miejscem, w którym mogę się rozwijać”* (kobieta, 21 lat – Katowice), *„miasto może w pewnym stopniu ukierunkować rozwój człowieka”* (mężczyzna, 20 lat – Ruda Śląska), *„daje wiele możliwości”* (mężczyzna, 22 lata – Gliwice), *„pozwala mi rozwijać swoje zainteresowania”* (kobieta, 19 lat – Kłobuck).
 10. Miasto jako miejsce wychodzenia w świat – miasto widziane jest jako miejsce, z którego wychodzi się w świat, będące swoistym „oknem na świat”. Były to wypowiedzi, np.: *„miasto daje mi poczucie otwartości na świat poprzez dostęp do bibliotek, teatrów, sklepów, księgarni”* (kobieta, 21 lat – Katowice), *„miasto stanowi dla mnie bezpieczną przystań, z której jestem w stanie wypłynąć na szerokie wody, jest ono pewnego rodzaju odskocznią do wielkiego świata”* (kobieta, 22 lat – Świętochłowice).
 11. Miasto jako bezpieczne miejsce – miasto jest postrzegane poprzez jego funkcję związaną z za-
- pewnieniem poczucia bezpieczeństwa jednostce. Były to wypowiedzi, np. *„czuję się tam bezpiecznie i swobodnie, wszyscy mieszkańcy się znają choćby z widzenia, ponieważ to mała miejscowość”* (kobieta 21 lat – Wojkowice), *„funkcja miasta – trudno określić – nie czuję się bezpieczna i zadowolona z jego funkcjonalności”* (kobieta, 19 lat – Będzin).
12. Miasto jako miejsce nauki i pracy – miasto jest widziane jako miejsce, gdzie pobiera się naukę lub studiuje, np. *„miejsce nauki”* (kobieta, 21 lat – Katowice), *„nauka – studia na uniwersytecie”*, (kobieta, 32 lata – Katowice), *„funkcja edukacyjna”* (mężczyzna, 22 lata – Bytom). Miasto to miejsce wykonywania pracy zawodowej, np.: *„zapewnia pracę”* (kobieta, 23 lata – Katowice), *„miejsce pracy, zarobku, satysfakcji zawodowej”*, (kobieta, 22 lata – Katowice), *„daje miejsca pracy”* (kobieta, 20 lat – Będzin), *„funkcja zarobkowa”* (kobieta, 25 lat – Piekary Śląskie).
 13. Miasto jako miejsce zamieszkania – miasto jest postrzegane jako miejsce, gdzie się mieszka, np.: *„miejsce zamieszkania”* (kobieta, 32 lat – Ruda Śląska), *„tu mieszkam”* (kobieta, 30 lat – Chorzów), *„jest miejscem zamieszkania, gdzie żyję prawie całe moje życie”* (mężczyzna, 23 lat – Chorzów), *„mieszkam tutaj od 22 lat”* (mężczyzna, 24 lata – Radzionków). Niekiedy badani podkreślali nawet, że jest to jedyna funkcja, jaką spełnia dla nich miasto, np.: *„jest dla mnie miejscem zamieszkania, ale szczerze mówiąc chcę z niego jak najszybciej wyjechać”* (kobieta, 21 lat – Zabrze), *„jest głównie moim miejscem zamieszkania, praktycznie nie ma dla mnie znaczenia, gdzie mieszkam”* (kobieta, 21 lat – Gliwice), *„sypialnia”* (mężczyzna 22 lata – Czeladź).
 14. Miasto jako miejsce oferowania różnych usług – miasto jest postrzegane z perspektywy usług, z których można skorzystać, np.: *„jest dla mnie zbiorem usług, z których mogę skorzystać, jest tym, co ma mi do zaoferowania”*, *„miasto zaspakaja większość moich potrzeb, gdyż w niedalekiej odległości od miejsca zamieszkania znajdują się wszelkie instytucje, punkty usługowe, miejsca związane z kulturą i rozrywką”* (kobieta, 19 lat – Bytom), *„spełnia funkcje użytkowe”* (kobieta, 22 lata – Katowice), *„moje miasto spełnia funkcję konsumpcyjną, czyli często kupuję tam różne towary”* (mężczyzna, 23 lata – Chorzów Batory), *„miejsce zaopatrzenia”* (mężczyzna, 21 lat – Chrzanów), *„umożliwia mi realizację potrzebnych spraw w Urzędzie Miejskim, dostęp do sklepów ogólnobranżowych, dostęp do kościoła, korzystanie z ośrodków sportowych”* (kobieta, 24 lata – Sosnowice), *„wypełnia i realizuje wiele ważnych projektów, które mają dla mnie znacze-*

- nie, np. budowa sieci wodno-kanalizacyjnej, program recyklingu śmieci, duża rola ekologii, budowa orlików i ośrodków rekreacyjnych” (kobieta, 23 lata – Siewierz).
15. Miasto jako miejsce spotkań, rozrywek i kultury – miasto jest postrzegane jako miejsce, gdzie można się spotkać ze znajomymi i przyjaciółmi, miejsce, gdzie można ciekawie spędzić czas, gdzie odbywają się różne imprezy kulturalne. Były to wypowiedzi, np.: „miejsce, gdzie można się spotkać z przyjaciółmi” (kobieta, 21 lat – Wojkowice), „tu mieszka grono moich przyjaciół...daje miejsca rozrywki i kultury, daje atrakcje turystyczne...” (kobieta, 26 lat – Tarnowskie Góry), „miejsce codziennej rozrywki” (mężczyzna 19 lat – Piekary Śląskie), „miejsce rozrywki – kino, pub” (kobieta, 24 lata – Katowice), „jest miejscem rozrywki” (kobieta, 21 lat – Wojkowice).
 16. Miasto jako miejsce odpoczynku i rekreacji – miasto jest widziane jako miejsce, gdzie można odpuścić od codziennych obowiązków i zgiełku, zrelaksować się, np. podczas spacerów po lesie, parku, a także w galeriach handlowych, czy podczas uprawiania sportu. Były to wypowiedzi, np.: „w moim mieście spędzam wolny czas” (kobieta, 19 lat – Katowice), „pełni funkcję rekreacyjną, jest duża ilość miejsc, gdzie można w sposób czynny spędzić czas, np. zbiornik Pogoria, park” (kobieta, 21 lat – Dąbrowa Górnicza); „Park – funkcja rekreacyjna, rynek – spacer i zakupy” (kobieta, 21 lat – Chorzów), „jest ciche w weekendy...plusem jest ten spokój” (kobieta, 22 lata – Piekary Śląskie).
 17. Miasto jako miejsce integracji – miasto jest postrzegane jako miejsce, gdzie ludzie tworzą wspólnotę, gdzie są ze sobą razem, np. „Miasto pełni funkcję integracyjną, tworzymy wspólnotę” (kobieta, 19 lat – Chorzów), „funkcja integracyjna” (kobieta, 23 lata – Katowice).
 18. Miasto jako miejsce uzyskiwania informacji – miasto pełni funkcję źródła informacji, w którym człowiek dowiaduje się o ważnych dla niego sprawach. Źródłem informacji są wydawane w mieście gazety, billboardy, ogłoszenia naklejane na słupach ulicznych itp. Były to wypowiedzi, np.: „funkcja informacyjna – gazety, radio, ogłoszenia” (mężczyzna, 25 lat – Bytom), „informacja o najważniejszych wydarzeniach miasta w comiesięcznych „Aktualnościach Będzina” (kobieta, 32 lata – Będzin).
 19. Miasto jako struktura administracyjna – miasto pełni funkcję administracyjną. Były to wypowiedzi, np.: „od strony administracyjnej jest to organ kontrolujący moje życie za pomocą określonych narzędzi kontroli, czasami mam wrażenie, że moje miasto pełni jedynie funkcję fiskusa, który ściąga ze mnie wszystko co tylko może” (mężczyzna, 24 lata – Bytom)”, „urzędy, możliwość załatwienia spraw urzędowych” (kobieta, 21 lat – Bytom), „zameldowanie widoczne w dowodzie osobistym, z czym wiążą się następne rzeczy, np. przydziały do szkoły, rejonizacja” (kobieta, 32 lata – Chorzów).
 20. Miasto jako struktura ewolucyjna umożliwiająca przetrwanie – miasto jest postrzegane jako struktura umożliwiająca ludziom przetrwanie, ukształtowana w procesie rozwoju, np.: „według mnie miasta ułatwiają przetrwanie gatunkowi ludzkiemu – zapewniają bezpieczeństwo, zaspokojenia potrzeb, ogólnie ułatwiają egzystencję” (mężczyzna, 23 lata – Gliwice).
 21. Miasto jako miejsce negatywne – miasto widziane jest jako miejsce problemowych zjawisk społeczno-gospodarczych. Niektórzy badani określili funkcje miasta jako, np.: „negatywne (alkoholizm, narkomania, trudny dostęp do zapomóg, słabe wsparcie socjalne” (kobieta, 19 lat – Będzin), „ogólnie nie podoba mi się moje miasto” (kobieta, 22 lata – Piekary Śląskie), „moje miasto jest ograniczone, bezmyślne... niezbyt zorganizowana komunikacja miejska i drogi, radni, którzy siedzą na posiedzeniach zamiast myśleć, to brakuje im zainteresowania służbą zdrowia, zbyt mało form spędzania czasu dla młodych i starszych, zbyt mało zieleni, słabe oświetlenie, szpetny dworzec, ...podział miasta na lepsze i gorsze dzielnice jest bez sensu” (mężczyzna, 25 lat – Mysłowice).
 22. Miasto bez funkcji – miasto w subiektywnym odczuciu nie pełni żadnych funkcji. Osoby badane, wskazujące na brak funkcji miasta pisały np.: „dla mnie – żadnych” (kobieta, 20 lat – Rydułtowy), „nie ma dla mnie żadnego znaczenia” (mężczyzna, 21 lat – Gliwice), „nie spełnia dla mnie żadnej funkcji, po prostu tam mieszkam” (mężczyzna, 24 lat – Woźniki), „miasto jak miasto, bez konkretów” (mężczyzna, 23 lata – Żory), „nie spełnia dla mnie żadnych funkcji, dla mnie jako 19-latkę” (kobieta, 19 lat – Żory), „zbyt wielu funkcji dla mej indywidualnej osoby me miasto nie spełnia, przynajmniej na co dzień nie odczuwam wpływu miasta na życie” (mężczyzna, 20 lat – Dąbrowa Górnicza).
- Analiza ilościowa uzyskanych wypowiedzi (rys. 1) pokazała, że według badanych osób, miasto najczęściej pełni funkcję: miejsca nauki i pracy (86 z 228 osób badanych – 37,7% z ogółu osób badanych), miejsca spotkań, rozrywek, wydarzeń kulturalnych (62 osoby – 27,2%), miejsca zamieszkania (56 osób – 24,6%), a także miejsca odpoczynku i rekreacji (42 osoby – 18,4%). Znaczna liczba wypowiedzi to

stwierdzenia, że miasto nie pełni żadnych funkcji (18 osób – 7,9%), że jest miejscem korzystania z różnych usług (7,9%), miejscem pochodzenia – miastem rodzinnym (7,9%), miejscem zapewniającym bezpieczeństwo (16 osób – 7,0%), rozwój człowieka (14 osób – 6,1%), a także jego tożsamość (6,1%). Mniej niż po 10 osób (5%) wskazywało na funkcję miasta jako miejsca dorastania, wychodzenia w świat, integracji, przywiązania, urodzenia i miejsca na Ziemi, a także jako struktury administracyjnej, ewolucyjnej, źródła informacji, małej ojczyzny, domu oraz negatywnych znaczeń.

Rys. 1. Funkcje miasta w opiniach osób badanych:
 1 – miasto jako miejsce nauki i pracy, 2 – miasto jako miejsce spotkań, rozrywek, wydarzeń kulturalnych, 3 – miasto jako miejsce zamieszkania, 4 – miasto jako miejsce odpoczynku i rekreacji, 5 – inne funkcje: społeczno-socjalne, 6 – miasto bez funkcji, 7 – miasto jako miejsce korzystania z różnych usług, 8 – miasto jako miejsce pochodzenia (miasto rodzinne), 9 – miasto jako bezpieczne miejsce, 10 – miasto jako miejsce rozwoju, 11 – miasto jako element tożsamości, 12 – miasto jako dom, 13 – miasto jako struktura administracyjna, 14 – miasto jako miejsce urodzenia, 15 – miasto jako źródło informacji, 16 – miasto jako miejsce przywiązania, 17 – miasto jako miejsce negatywne, 18 – miasto jako struktura ewolucyjna, 19 – miasto jako miejsce integracji, 20 – miasto jako miejsce wychodzenia w świat, 21 – miasto jako miejsce dorastania, 22 – miasto jako mała ojczyzna, 23 – miasto jako miejsce na Ziemi (źródło: opracowanie własne)

Fig. 1. City's functions in the respondents' opinions:
 1 – city as a place of learning and work, 2 – city as a place of meetings, entertainment and culture, 3 – city as a place of residence, 4 – city as a place of rest and recreation, 5 – other functions (social), 6 – city without a function, 7 – city as a collection of services, 8 – city as a place of origin

(hometown), 9 – city as a safe place, 10 – city as a place of development, 11 – city as a part of the identity, 12 – city as home, 13 – city as an administrative structure, 14 – city as a place of birth, 15 – city as a source of information, 16 – city as a place of attachment, 17 – city as a negative place, 18 – city as an evolutionary structure, 19 – city as a place of integration, 20 – city as a place of going into society, 21 – city as a place of growing up, 22 – city as a little country, 23 – city as a place on Earth (Source: own elaboration)

PODSUMOWANIE

Przeprowadzone badania pokazują, że miasto może pełnić w subiektywnych odczuciach wiele różnych funkcji. Funkcje te można uznać za: 1) funkcje związane z postrzeganiem miasta jako miejsca, w którym zaspokajane są (lub powinny być zaspokajane) najważniejsze potrzeby ludzkie, 2) funkcje związane z postrzeganiem miasta jako miejsca o określonych dla danej osoby wartościach, znaczeniach, wspomnieniach i przeżyciach (zarówno negatywnych, jak i pozytywnych). Badani studenci w zdecydowanej większości wskazywali na funkcje związane z ich podstawowymi potrzebami: zapewnieniem pracy i nauki, zamieszkania, odpoczynku, rozrywek, różnego rodzaju usług, bezpieczeństwa, rozwoju, informacji oraz integracji. Znacznie rzadziej wskazywali na funkcje związane z poczuciem tożsamości oraz poczuciem przywiązania do miejsca, gdzie miasto odbierane jest jako: mała ojczyzna, dom rodzinny, miejsce na Ziemi, miejsce rozwoju, miejsce wychowania, dorastania i wychodzenia w świat. Ponadto stwierdzono, że miasto – chociaż obiektywnie pełni różne funkcje – przez niektórych może być postrzegane jako obiekt nie dysponujący dla nich żadnymi funkcjami. Niekiedy funkcje postrzegano jako niekorzystne, co świadczy o percepcji funkcji miast w kategoriach aksjologicznych: dobra i zła. Badane osoby często wskazywały na obecność w ich miastach przestępczość, alkoholizm, narkomanie, biedę oraz na brak perspektyw zawodowych i mieszkaniowych, brak wsparcia i odpowiedniej opieki społecznej. Uzyskane wyniki: duża różnorodność w subiektywnej percepcji funkcji miast, potwierdzają wagę podejścia humanistycznego w badaniach geograficznych nad funkcjami miast, a także konieczność dalszych empirycznych badań w tym zakresie.

LITERATURA

Bartnicka M., 1989: Wyobrażenia przestrzeni miejskiej Warszawy (studium geografii percepcji). Dokumentacja Geograficzna, IGiPZ PAN, 2: 92 s.
 Domański B., Libura H., 1986: Geograficzne badania wyobrażeń, postaw i preferencji. Przegląd Geograficzny, 58, 1-2: 143-164.

- Jędrzejczyk D. (red.), 2004: Humanistyczne oblicze miasta. UW, Warszawa: 351 s.
- Jerczyński M., 1977: Struktura i współczesne przemiany systemów osadniczych. *Prace Geograficzne, IGiPZ PAN*, 117: 285–324.
- Maik W., 1988: Rozwój teorii regionalnych i krajowych układów osadniczych. Ser. *Geografia*, 37, UAM, Poznań: 134 s.
- Suliborski A., 2001: Funkcje i struktura funkcjonalna miast. *Studia teoretyczno-empiryczne*. UŁ, Łódź: 72 s.
- Suliborski A., 2003: Koncepcja funkcji miejsca w badaniach zróżnicowania społeczno-gospodarczego regionu miejskiego. W: Sagan I., Czepczyński M. (red.): *Wymiar i współczesna interpretacja regionu*. Katedra Geografii Ekonomicznej UG, Gdańsk-Poznań: 217–225.
- Suliborski A., 2006: Człowiek w geograficznych teoriach funkcjonalno-strukturalnych. W: Maik W., Rembowska K., Suliborski A. (red.): *Człowiek w badaniach geograficznych. Podstawowe idee i koncepcje w geografii*, t. 2. Wyższa Szkoła Gospodarki, Bydgoszcz: 71–84.
- Suliborski A., 2010: Funkcjonalizm w polskiej geografii miast. *Studia nad genezą i pojęciem funkcji*. UŁ, Łódź: 181 s.
- Szajnowska-Wysocka A., 1995: *Podstawy zorganizowania miast konurbacji górnośląskiej*. UŚ, Katowice: 183 s.